

W życiu niemalże każdego człowieka przychodzi moment, w którym styka się on, w mniejszym lub większym stopniu, z instytucjonalnym obliczem wymiaru sprawiedliwości. Może występować w roli strony, świadka, publiczności, ławnika etc. Niezależnie jednak od tego, w jakim charakterze uczestniczy w postępowaniu, przekracza progi sądu z pewnym własnym wyobrażeniem tego, co jest słuszne, a co nie. Różni ludzie mają rozmaite poglądy na temat pojęcia słuszności, przy czym niemal każda próba dookreślenia jej znaczenia ujawnia zaangażowanie w jakąś formę ideologii i jest wyrazem faworyzowania pewnych postaw wobec innych. Istotne jest jednak, pomimo subiektywnego postrzegania słuszności, wspólne dla każdego obywatela stojącego przed sądem żądanie, aby podjęta przez organ decyzja była słuszna. Z perspektywy uczestnika postępowania sądowego, ale przede wszystkim – biorąc pod uwagę zasady demokratycznego państwa prawnego – kluczowy okazuje się sposób rozumienia słuszności w systemie prawa: zarówno w teorii, jak i w orzecznictwie.

Od czasów starożytnych lat podkreśla się, że prawo ma być słuszne. Słuszność powinna być realizowana zarówno w działalności prawodawczej (w stanowieniu prawa), jak i w orzeczniczej (w stosowaniu prawa). W każdym rozwiniętym systemie prawnym występują pewnego rodzaju metody stosowania prawa oparte na pojęciu słuszności, jednakże trudności związane z ustaleniem znaczenia terminu „słuszność” mogą w wielu przypadkach prowadzić do uniemożliwienia wskazania, co w konkretnym systemie prawa jest traktowane jako „słuszność”. Ponadto, na rozumienie słuszności w danym porządku prawnym niewątpliwie wpływają uwarunkowania społeczno-historyczne oraz przynależność do określonego typu systemu prawnego (kontynentalnego lub *common law*, charakterystycznego dla krajów anglosaskich).

Aby móc rozstrzygnąć opisany wyżej problem, autorka dokona charakterystyki najczęściej występujących w piśmiennictwie teorii słuszności i ich podziału według wcześniej przyjętej typologii. Przeprowadzone analizy empiryczne nad orzecznictwem w sprawach cywilnych w Polsce, Niemczech i Anglii pozwolą ustalić sposób rozumienia słuszności przez sądy w poszczególnych porządkach prawnych. Porównanie otrzymanych wyników umożliwi stwierdzenie, które z wyodrębnionych w piśmiennictwie koncepcji słuszności znajdują zastosowanie w orzecznictwie sądowym oraz na ile – jeśli w ogóle – praktyka orzecznicza pokrywa się z rozumieniem tego pojęcia przez teoretyków. Zrekonstruowane w polskim systemie prawa sposoby rozumienia słuszności zostaną porównane z ich odpowiednikami w innych państwach.

Wyniki przeprowadzonych badań będą stanowić głos w dyskusji na temat pojęcia słuszności, które nie doczekało się dotychczas wystarczających pogłębionych analiz prawno-społecznych. Ponadto, nowe ustalenia dla nauki prawa przyniesie również, dotąd w dyskursie nie podejmowana, analiza porównawcza sposobów rozumienia i funkcji, które słuszność pełni w poszczególnych orzecznictwach krajowych (polskim, niemieckim i angielskim). Analizowane zagadnienie jest niezwykle ważne dla każdego człowieka, który na co dzień może wejść w konflikt z prawem. Od przyjmowanego przez sądy w sprawach cywilnych rozumienia pojęcia słuszności zależy wynik interpretacji przepisów odwołujących się do tej kategorii, a – co za tym idzie – kształt rozstrzygnięcia w konkretnej sprawie. Wyniki przeprowadzonych badań mogą zatem okazać się istotne nie tylko w dyskursie naukowym i publicystycznym, ale także być przydatne dla obywateli, którzy nie zajmują się prawem zawodowo, lecz mają styczność z instytucjami je stosującymi.